

УДК 784.087.62/.67(4)
DOI 10.34064/khnum1-74.10

Ван Цзянь

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Когляревського,
аспірантка кафедри інтерпретології та аналізу музики
e-mail: 137394066@qq.com
ORCID iD: 0009-0002-3495-661X

Ансамблевий спів як феномен західноєвропейської музики: історичний дискурс

У статті в широкому контексті надано аналіз історичної еволюції вокального ансамблю як одного з провідних жанрів західноєвропейського музичного мистецтва. Особливу увагу приділено багатогранності функцій вокального ансамблю, його здатності інтегрувати нові композиторські ідеї, зберігаючи спадковий зв'язок із традиціями минулих епох. Окреслено значення міждисциплінарного підходу до вивчення вокального ансамблю, що дозволяє глибше зрозуміти його роль в історії музичного мистецтва: від ранніх форм ансамблевого співу до сучасних трансформацій соціокультурної комунікації та музично-естетичних тенденцій. Феноменологічний підхід у вивченні вокально-ансамблевої взаємодії сприяє більш детальному розкриттю стильової специфіки, актуалізує новітні комунікативні стратегії. Підкреслено універсальність ансамблевих форм, їх здатність до адаптації у новітніх культурно-мистецьких умовах. У висновках зазначено, що жанр вокального ансамблю є стратегічним, ціннісно-символічним репрезентантом виконавської комунікації в західноєвропейському музичному мистецтві.

Ключові слова: вокальний ансамбль; еволюція вокального мистецтва; поліфонія; вокальна техніка; ансамблевий спів; камерний спів; жанри вокального ансамблю; вокальна гармонія; вокальні традиції.

Постановка проблеми.

У глобалізованому світі відбувається швидке переосмислення традицій музичного виконавства, що впливає на стан розвитку вокально-ансамблевої спадщини. Водночас існує потреба в адаптації традицій класичних вокальних ансамблів до нових соціокультурних умов і виконавських практик. У сучасній музичній практиці вокальний ан-

самбль залишається провідним жанром – способом музикування, що функціонує в оперному та концертному виконавстві, професійній музичній освіті, аматорському середовищі. Розуміння його історичного розвитку допомагає співакам краще осягнути вокально-ансамблеву традицію, адаптувати її до сучасних умов. Дослідження розвитку вокального ансамблю становить значний науковий інтерес, оскільки цей жанр є важливою складовою музично-виконавської культури Західної Європи, яка безпосередньо закарбовує в собі соціокультурні, естетичні й технологічні трансформації різних історичних епох.

Вокальний ансамбль як фундаментальна форма виконавського мистецтва посідає важливе місце у світовій музичній культурі. Його виникнення, розвиток і трансформація в різні історичні періоди відображали не лише музично-стильові зміни, але й глибинні соціокультурні процеси. Від перших поліфонічних експериментів у Середньовіччі до сучасних авангардних практик вокальний ансамбль пройшов складний еволюційний шлях, що змінював його соціальні функції, стилістичні межі, естетичні орієнтири, технічний арсенал, склад виконавців, рівень вокальної майстерності співаків тощо. Осмислення певних ключових моментів цього історичного шляху допомагає краще зрозуміти сучасні особливості функціонування й розвитку вокального ансамблю як феномена музичної культури нашого часу, що актуалізує звернення до теми цієї роботи.

Останні дослідження і публікації за темою статті. Аналіз розвитку вокального ансамблю, з урахуванням історичних, жанрових та національних аспектів, містять праці К. Паліски (Palisca, 1991), Л. Бурміцької (2014), О. Г. Стахевича (2013), Н. О. Супрун-Яремко (2014), О. Ф. Руденко (2018), В. В. Сичевської (2019), М. Бента (Bent, 2014), Т. Каблової та С. Румянцевої (2018), А. І. Кравченко (2021), Т. О. Ланіної (2016, 2017).

Мета статті – виявити основні історико-стильові етапи розвитку вокального ансамблю як феномена виконавської культури та складової сучасної мистецької практики.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у комплексній репрезентації вокального ансамблю, що охоплює історико-культурні, жанрові і стильові аспекти. Незважаючи на численні праці, у яких проаналізовано окремі аспекти розвитку вокального ансамблю як жанрової форми музичного мистецтва, він залишається недостатньо вивченим з виконавського погляду на його історію – як *ціннісно-смыслового феномена західноєвропейської музики*, що уособлює функцію «творчої взаємодії» двох (або більше) людей, і тому в сучасній культурі слугує важелем *культурного діалогу між різними епохами і стилями музичного мистецтва*.

Методологія дослідження. Для розгляду явища вокального ансамблю в окресленому вище ракурсі застосовано інтеграцію наукових і музикознавчих методів, серед яких – *музично-історичний* для висвітлення динаміки становлення жанру, *порівняльний аналіз* різних ансамблевих форм і стилів для з'ясування впливу окремих національних традицій на розвиток ансамблю; *комунікативний* метод для розуміння суспільного сприйняття ансамблевої музики в різні епохи; *феноменологічний* підхід для досягнення сучасного досвіду ансамблево-вокальної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В музичній практиці термін «ансамбль» охоплює різні аспекти спільного виконання творів. Походження терміну пов'язане з французьким словом «*ensemble*» – «разом», а витoki самого явища колективного співу слід шукати в природному прагненні людини гармонізувати свої відносини зі світом та власним оточенням шляхом спільного (колективного) самовираження. Генеза ансамблевого співу тісно пов'язана з обрядовими та релігійними традиціями; лише згодом вокальний ансамбль перетворився на мистецький феномен з різними жанровими проявами.

В «Українській музичній енциклопедії» наведено деталізоване і вичерпне тлумачення терміну «музичний ансамбль» з урахуванням усіх важливих аспектів його функціонування, а саме: «1. Мистецький колектив з виконавців, які виступають разом»; далі перелічені

різновиди ансамблів – хореографічний, симфонічний і хоровий (оркестр або хор без диригента), оперний, балетний, камерний. «2. Спільне виконання твору кількома виконавцями»; «3. Музичний твір здебільшого для академічного вокального, інструментального чи вокально-інструментального ансамблю»; «4. Процес спільного музикування двох і більше музикантів-інструменталістів. Звідси ... назва навчальної дисципліни ... “камерний ансамбль”...», «5. ...злагодженість спільного виконання твору кількома чи кільканадцятьма музикантами»; «6. Завершений номер з опери, кантати чи ораторії для групи співаків (із супроводом або без нього)» (Калиниченко, 2006: 72).

Як можна зрозуміти, термін «ансамбль» «...має в музиці кілька значень: 1) невелика група музикантів, які спільно виконують музичний твір; 2) твір для декількох виконавців; 3) колектив, спрямований на виконання певних жанрів музичного або хореографічного мистецтва; 4) злагожене звучання виконавців однієї партії; 5) специфіка та якість спільного виконання, що полягають у єдності, неподільності, узгодженості устремлінь і художньо-технічних прийомів усіх його учасників», – констатують автори сучасного навчально-методичного посібника (Заверуха, Чернета, 2022: 7).

Втім, усі наведені численні визначення поєднує комунікативний аспект – ансамбль як мистецький феномен передбачає спілкування, взаємодію, синергійну діяльність певної кількості осіб, спрямовану на досягнення того чи іншого художнього результату.

Отже, вокальний ансамбль – одна з найважливіших форм музичної практики – є не лише мистецьким явищем, а й засобом комунікації, носієм ідентичності і відображенням інтелектуальних та культурних потреб суспільства в різні історичні періоди. Як зазначають українські дослідниці С. Каблова та Т. Румянцева, «...вокально-ансамблеве виконавство, що відрізняється особливою естетикою і міжособистісною природою, є певним втіленням комунікативного аспекту в суспільно-історичному процесі» (Каблова, Румянцева, 2018: 518). Невипадково вчені, аналізуючи вокально-ансамблеве музикування як виконавську практику, що відображає еволюційні зміни соціально-

історичного буття, підкреслюючи її значення в передачі культурних маркерів епохи й вплив на формування музичних смаків суспільства, особливу увагу приділяють виховному потенціалу ансамблевого співу та його здатності забезпечувати міжособистісну та міжпоколінну комунікацію (там само).

Вивчення вокального ансамблю є неможливим без урахування широкого соціокультурного контексту його історичної трансформації. За своєю жанровою стилістикою вокальний ансамбль є *гетерогенним явищем*, оскільки асимілює в собі традиції поліфонії, камерної музики та драматичних форм, уособлюючи культурні й інтелектуальні потреби суспільства. Джерела ансамблевого співу простежуються у найдавнішій музичній традиції, насамперед у сфері релігійної практики. Спільне музикування було важливою складовою богослужінь і громадських зібрань, виконуючи не лише естетичну, а й соціальну функцію – воно сприяло єднанню спільноти, формуванню колективної ідентичності, передачі духовних цінностей.

Як зазначає О. Сбітнева, «вокальне мистецтво має багатовікову історію, протягом якої воно пройшло значний шлях розвитку, еволюціонуючи від найдавніших форм до сучасних професійних жанрів, ставши однією з найважливіших складових частин світової культури» (Сбітнева, 2024: 108).

На ранньому етапі ансамблевий спів розвивався в контексті релігійних практик. Прототипом вокального ансамблю став монодійний спів (спільне виконання мелодії кількома співаками без супроводу). В античній Греції гімни, присвячені богам, виконувалися як сольоно, так і хором (в унісон). У Візантії підґрунтям для розвитку багатоголосся став ансамблевий спів псалмів та кондаків. У християнській церковній музиці середньовічної Європи ансамблевий спів унаочнює виконавську специфіку григоріанського хорала – унісонного розспівування латинських текстів як однієї з частин богослужіння.

Таким чином, грецька монодія, візантійський спів та григоріанський хорал стали основою для перших багатоголосних структур, що почали виникати в Європі під час становлення церковної співацької

традицій та реформування літургії. «Імпульсом для виникнення багатоголосся, ймовірно, послужив факт проникнення в монодичний григоріанський хорал народних інтонацій і наспівів...», – зазначає Н. О. Супрун-Яремко (2014: 37).

Епоха Каролінгського Відродження (VIII–XI століття), «яка формувала нову історію і нову культуру» (там само: 38), сприяла й розвитку освітніх центрів, де вивчення музики поступово стає складовою навчального процесу.

Як «найбільш ранній вид європейського багатоголосся кінця IX – середини XIII століть», який був провідним жанром європейської поліфонічної музиці Середньовіччя, Н. О. Супрун-Яремко виокремлює *органум* (там само). Відома українська музикознавиця досліджує цю початкову форму багатоголосного співу, розглядаючи структуру, розвиток і значення органуму для подальшої еволюції поліфонічної музики. Основними різновидами органуму, згідно наведеної нею класифікації, є *паралельний* (мелодія григоріанського хоралу дублюється, два голоси рухаються паралельно, в одному ритмі, утворюючи інтервали кварта, квінти або октави) та історично пізніший *мелізматичний органум* (верхній голос рухається ритмічно й мелодично незалежно, створюючи імпровізаційного характеру хвилеподібну лінію дрібними тривалостями, тоді як нижній утримує основну мелодію довгими нотами) (див. там само: 38–40). Дослідниця підкреслює особливу історичну роль мелізматичного органуму у розвитку багатоголосного співу, «оскільки в ньому виявляється яскраво визначений поліфонічний характер з такими ознаками, як мелодична індивідуалізація кожного голосу, вихід за межі паралельної ритміки, розквіт мистецтва мелодичного колоруювання» (там само: 40). Таким чином, мистецтво органуму, яке, поміж іншим, потребувало високого рівня тембральної злагодженості між співаками, стало витокom і основою для формування подальшої вокальної ансамблевої культури.

Поступовий розвиток вокальної поліфонії у церковному співі – використання техніки *дисканту*, пов'язаної з протилежним рухом голосів, у *кондуктах* (зв'язках між розділами літургії, які згодом

перетворилися на самостійний світський жанр) і *клазулах* (закінченнях) (Супрун-Яремко, 2014: 41), збільшення кількості голосів, що протистоять основному голосу органуму, до трьох-чотирьох наприкінці XII століття та їх значне ритмічне ускладнення (формування системи ритмічних формул – модусів) (там само: 42), веде до появи у XIII столітті інших вокальних ансамблевих форм, насамперед *мотету*, який протягом XIII–XIV століть стає «найважливішим жанром західноєвропейської духовної і світської багатоголосої музики» (там само: 43). На відміну від розгорнутих органумів, мотет – «лірична мініатюра полімелодичного, переважно триголосного складу письма» (там само), де ансамблеве виконання декількох самостійних мелодичних ліній ускладнювалось тим, що до мелодій додавався і різний словесний текст, сакральний або світський. Також паралельно, приблизно від другої половини XIII століття, починається формування світських жанрів пісенного багатоголосся, таких як *рондо*, *балада* та *віреле*, більш простих багатоголосних композиції зі спільним текстом, однаковим фразуванням і ритмічним модусом голосів, що стали одним з витоків лінійно-гармонічного типу фактури (там само: 44–46).

Зразком поліфонічного стилю епохи Відродження стала творчість композиторів Орlando ді Лассо, Джованні П'єрлуїджі да Палестріни, Жоскена Дебре, які досягли вражаючої гармонії у співвідношенні рівноправних голосів в поліфонічній фактурі завдяки майстерному застосуванню імітаційної техніки.

На межі Ренесансу та раннього Бароко відбувається зміна естетичних принципів вокальної творчості: гармонію та рівновагу звучання духовних жанрів замінили оперні контрасти, динаміка та емоційна виразність нових інструментальних жанрів. Відповідно, протягом XVII – початку XVIII століть вокальний ансамбль став провідним в церковній та світській музиці, а поєднання технічної майстерності співаків, глибокого змісту творів та новацій у сфері формотворення вивело ансамблеву виконавську практику на ключові позиції в історії музики.

Відомий дослідник К. Паліска, аналізуючи творчість Дж. Габріелі, Л. Віадана, А. Банчєрі, К. Монтеверді (Паліска, 1991: 65, 66, 70, 163) звертає увагу на такі засадничі новації в розвитку ансамблевого співу:

- розширення кількості голосів у ансамблях (від чотирьох до восьми й більше), що дозволило створювати складні гармонічні структури;
- уведення техніки *basso continuo* як основи інструментального супроводу, який виконували клавішні, струнні інструменти;
- контраст між групами виконавців (сольні голоси проти хору) для створення діалогічності;
- збагачення виконавської техніки вокальною орнаментациєю – для вираження емоцій та вільної імпровізації; динамікою і темповими контрастами як засобами варіювання гучності та швидкості виконання – для підкреслення драматизму і передачі певних граничних емоційних станів – «афектів».

Аналізуючи вищезгадані наукові матеріали, розуміємо, що з розвитком вокальної техніки (яка посприяла вдосконаленню співацької майстерності, розширенню діапазону та динамічних можливостей голосу) вокальний ансамбль став ключовим засобом вираження музично-естетичних ідей Бароко, а інтеграція інструментальної музики привела до тісної взаємодії вокальних та інструментальних партій. Відповідно до цього, творчі принципи геніальних барокових майстрів Г. Ф. Генделя та Й. С. Баха в подальшому стали фундаментом для розвитку жанрів багатоголосної хорової музики в європейській культурі.

У добу Класицизму XVIII століття фактура вокальних ансамблів стає гомофонно-гармонічною, орієнтуючись на ідеали симетрії та гармонії. Наприклад, в оперних ансамблях В. А. Моцарта унаочнено принципи музичної логіки та композиційної рівноваги, які забезпечують розгортання драматичного та музичного сюжетів (в опері «Весілля Фігаро» вони підкреслюють психологічну лінію взаємодії персонажів).

У романтичному мистецтві XIX століття посилюється увага до внутрішнього світу людини та загострення драматичних колізій. У цьому контексті вокальні ансамблі в опері – провідному жанрі

вокально-сценічного мистецтва того часу – набувають особливої емоційної насиченості, а кожен голос отримує широкі виразові можливості. Так, в опері Дж. Верді «Ріголетто» ансамблеві епізоди слугують засобом драматичного загострення, містячи зіткнення різнохарактерних вокальних партій у межах цілісного музичного простору (Дж. Верді вдається до виразних контрастів у динаміці, темпі й ритмі, аби передати психологічну напругу й боротьбу характерів). У творчості Дж. Россіні та Г. Доницетті ансамблі також відіграють ключову роль, органічно вплітаючись у музичну драматургію оперного спектаклю. На відміну від ансамблів доби Класицизму, вокальні ансамблі романтичної епохи були більш вільно структуровані, часто містили емоційно поляризовані, контрастні образи і настрої.

Якщо оперні ансамблі були орієнтовані на зовнішній драматизм та масштабну сценічну взаємодію, то камерні вокальні твори доби Романтизму відзначалися глибокою індивідуальністю й інтимністю, а партія фортепіано в камерно-вокальних ансамблях посилювала емоційну глибину музичного сюжету.

В умовах мистецької практики ХХ століття вокальний ансамбль зазнав значної трансформації із впровадженням нових, неакадемічних стилів і форм музикування (наприклад, джаз, поп-музика). Провідним чинником впливу на його розвиток стала інтеграція традиційних вокальних практик із новітніми композиторськими техніками, розширення жанрових меж виконуваних вокальних творів та пошук нової художньої виразності, аж до інноваційних студійних технологій, що дозволили створювати особливу багатогаровість вокальної фактури завдяки, наприклад, технології мультитрекового запису.

Композитори академічного авангардного напрямку другої половини ХХ століття, зокрема Луїджі Ноно, Лучано Беріо та Карлгайнц Штокгаузен, активно переосмислювали природу вокального ансамблю, використовуючи інноваційні техніки письма, такі як мікротональність, алеаторика, а також розширена вокальна артикуляція: гортанні звуки, спів без тексту, свист, імітацію тембрів музичних інструментів, шумові ефекти. Ці новації дозволили радикально

переосмислити традиційне уявлення про вокальний ансамбль, ставши важливим етапом у розвитку сучасного вокального мистецтва та розширивши межі музичної виразності, відкрили нові можливості для експериментального виконавства.

У XXI столітті технологічний прогрес суттєво змінив способи комунікації між виконавськими колективами та слухачами. Новими платформами для просування вокальних ансамблів стали соціальні мережі (YouTube, Instagram, TikTok), що дозволили виконавцям безпосередньо взаємодіяти з аудиторією, розширити її географічне охоплення, надавати контент, пристосований до потреб різних соціальних груп. Прикладом такої діяльності слугують онлайн-концерти (як основний засіб комунікації між ансамблем та слухачами), які набули популярності під час епідемії COVID-19.

Завдяки таким стрімінговим сервісам, як Spotify, YouTube Music, Apple Music, творчість вокальних колективів стала максимально доступною широкій аудиторії, сприяючи її популяризації, зокрема серед молоді. Так, американська акапельна група «*Pentatonix*» використовує стрімінгові онлайн-платформи для поширення своєї творчості по всьому світу, поєднуючи акапельний спів з аранжуваннями популярної музики.

Розглядаючи явище глокалізації в культурному ракурсі, І. Шевель дійшла висновку, що глобальні музичні тенденції адаптуються до локальних культурних особливостей, створюючи унікальні форми музичного вираження: «...поняття “глобальна культура” можуть вживати в розумінні наявності процесів глобалізації у сферах культури, дозвілля, побуту, але не встановлення єдиної, інтегрованої, стандартної культури, що заступає культури національні» (Шевель, 2013: 96). Практичним підтвердженням взаємовпливів глобальних музичних тенденцій і локальних національних особливостей можуть слугувати сучасні українські ансамблі, які, виконуючи автентичні народні пісні, інтегрують у свій репертуар аранжування музичних творів з інших країн, у такий спосіб розширюючи свою слухачську аудиторію. Також, завдяки зростаючій кількості міжнародних проєктів, вокальні

колективи співпрацюють з музикантами різних країн і постійно створюють нові форми музичної комунікації.

Новітні вокальні ансамблі сьогодення ще більш сміливо експериментують зі стилями й жанрами, інтегруючи елементи естрадної, джазової та електронної музики у свою творчість. Ці зміни зумовлені прагненням музикантів утримати прихильність слухацької аудиторії, яка очікує новизни, стильової та естетичної багатогранності. Використання у виконавській практиці імпровізації, вокальної техніки «скет» дає змогу музикантам виходити за межі усталених жанрових форм. Одним з яскравих прикладів такого виконавського підходу є творчість вокального ансамблю «*The Swingles*» в репертуарі якого – акапельні композиції на основі клавірних творів Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Г. Телемана, аранжування відомих джазових та рокових стандартів.

Популярною формою презентації вокальної ансамблевої творчості стали музичні відеокліпи, оскільки видовищний візуальний ряд посилює емоційне сприйняття творів і робить їх привабливими для молодіжної аудиторії, орієнтованої на аудіовізуальну комунікацію.

О. Красненко (2023) у своєму дослідженні інтерактивності як явища культурного простору кінця ХХ – початку ХХІ століття фокусує увагу на новітніх форматах взаємодії з аудиторією, зокрема практиці онлайн-голосування щодо вибору репертуару, яка забезпечує інтерактивний зв'язок між виконавським колективом і слухачами. «Сучасний культурний простір міста створює діалогову комунікативну мережу, в якій кожен учасник набуває нової ролі. В інтерактивному культурному просторі людина отримує змогу використати свій потенціал та всі можливості як для власного розвитку, так і для розвитку навколишнього середовища» (Красненко, 2023: 168). Окремо вченим зазначено й про дистанційне проведення майстер-класів для музикантів, однак без чітко окресленої участі слухацької аудиторії як активного елемента музичної події.

Надані положення набувають особливої актуальності в контексті трансформації вокально-ансамблевого виконавства, яке в умовах цифрової культури дедалі частіше інтегрує форми активної взаємодії

зі слухачем. Залучення публіки до формування репертуару, участь у цифрових платформах, а також дистанційні майстер-класи з вокального ансамблевого музикування не лише змінюють механізми функціонування жанру, але й сприяють переосмисленню ролі слухача як співтворця культурного процесу. Такі форми комунікації активно сприяють формуванню креативного середовища, водночас підвищуючи зацікавлення ансамблевою практикою та забезпечуючи умови для ширшого залучення слухацької аудиторії.

На сьогодні підтвердженим фактом є те, що сучасні трансформації соціокультурної комунікації вокальних ансамблів демонструють їхню гнучкість і здатність адаптуватися до сучасних реалій. Завдяки технологічності, крос-жанровості, міжкультурним проєктам та соціальній спрямованості ансамблі залишаються важливим механізмом музичної комунікації, сприяючи збереженню культурної спадщини і створенню нових форм творчості.

У розвиток феноменологічного дискурсу пропонуємо розглядати ансамблеву форму творчої взаємодії крізь призму:

1) *суб'єктивного переживання* виконавців і слухачів: взаємодія голосів у просторі створює унікальну акустичну й емоційну реальність, яку можна аналізувати в межах феноменології звуку та музичного сприйняття;

2) *інтенціонального налаштування*, що є ключовим у формуванні ансамблевого співзвуччя та його експресивного наповнення (коли виконавці вокального ансамблю не просто продукують звуки, а синергійно спрямовують їх на створення спільного слухацького часопростору);

3) *діалектики «єдиного у множинному»* (коли окремі голоси зливаються у спільний звуковий потік, зберігаючи при цьому темброву індивідуальність);

4) *часовості переживання* виконавців та слухачів (коли ансамблевий спів сприймається як особливий досвід часу – кожен голос звучить, створюючи поліфонічну тканину);

5) *унікальності акустичного досвіду*: вокальний ансамбль існує в конкретному акустичному середовищі, його звучання пов'язане з вокальною фізіологією, а прослуховання дозволяє виявити специфіку взаємовпливу простору і тембральної якості голосу;

б) *взаємодії свідомостей*: спільне виконання передбачає глибокий рівень міжособистісної комунікації (учасники ансамблю не лише слухають один одного, а й інтуїтивно відчують наміри та емоційний стан колег, що впливає на колективне звучання).

На нашу думку, феноменологічний підхід до вивчення вокального ансамблю дозволяє глибше осмислити його як явище, що виходить за межі суто історії музики, актуалізуючи новітні способи комунікації та набуття суб'єктивного художнього досвіду.

Висновки.

Вокальний ансамбль – це феномен західноєвропейської музики, який протягом століть виконує естетичні, соціальні та комунікативні функції. Становлення вокального ансамблю розпочалось з практики колективного монодичного співу ще за часів Античності. Згодом в епоху Середньовіччя церковна монодія стала основою формування багатоголосся. Григоріанський хорал доповнювався паралельним дублюванням мелодії, що сприяло виникненню органуму. Надалі, в епоху Відродження, поліфонічна майстерність композиторів (Ж. Дебре, О. Лассо, Дж. П. Палестріна) сприяла становленню ансамблевого співу як окремого виконавського жанру. Важливою віхою його розвитку була мадригальна традиція, яка втілювала не лише музичний діалог, а й глибокий емоційний зміст.

У барокову добу вокальні ансамблі набули нового розвитку завдяки появі оперного жанру. У творах К. Монтеверді, Г. Ф. Генделя, Й. С. Баха ансамблевий спів набув драматичної виразності, що підкреслювало індивідуальні характери персонажів і створювало багатопланову музичну фактуру. Епоха Віденського класицизму, представлена опусами В. А. Моцарта, Л. Бетховена, Й. Гайдна, розширила можливості ансамблевого співу через включення його в симфонічні, камерні та оперні жанри.

Однією з основних характеристик вокального ансамблю стала його комунікативна функція. І це не лише мистецтво поєднання голосів, а й спосіб взаємодії між виконавцями, що відображає соціальну динаміку музичного процесу. Ансамблевий спів дозволяє створювати єдине художнє висловлення, яке ґрунтується на чутливому взаєморозумінні між учасниками. Так, в епоху Романтизму комунікативна функція вокального ансамблю досягла нового рівня завдяки експресивності й психологічній глибині музичних творів.

У ХХ столітті ансамблі стали платформою для інноваційного мислення, особливо в авангардному мистецтві. З'явилися нові форми ансамблевого письма, зокрема експериментальні техніки (Л. Беріо, К. Штокгаузен), які відкрили нові можливості спільного звучання голосів. Джаз, популярна музика та акапельний спів набули широкого розповсюдження, а народні мотиви увійшли в класичну музику. З'явилися електронні та мультимедійні вокальні ансамблі, почала активно використовуватися електроакустика.

Ансамблевий спів у творчій практиці ХХІ століття – це інструмент соціальних ініціатив та культурної дипломатії. Характерними для нього в умовах глобалізації є синтез різних культурних традицій, що розширюють його жанрові межі, а також використання сучасних технологій для запису та обробки й виконання вокальної музики.

Інтеграція нових технологій, глобалізація культури, орієнтація на соціальні потреби впливають на зміст і розвиток ансамблевого співу. Вокальний ансамбль є не лише музичним жанром, а й важливим соціокультурним феноменом, що об'єднує людей у процесі спільної творчості. Історична динаміка жанру відображає зміну музичних стилів, естетичних ідеалів, комунікативних стратегій.

Таким чином, вокальний ансамбль є однією з найбільш гнучких форм виконавської практики, яка еволюціонувала у відповідь на культурні, соціальні і технологічні зміни, демонструючи послідовний процес перевтілення з релігійного жанру на універсальну композиційну структуру, здатну адаптуватися до сучасних викликів та нових форм художнього вираження. І сьогодні вокальні ансамблі продовжують

активно впроваджувати інновації, залишаючись при цьому важливим засобом збереження та популяризації музичних традицій.

Перспективи подальших досліджень охоплюють широке коло тем, здатне розширити як теоретичні засади ансамблевого співу, так і практичні аспекти його розвитку. Наразі актуальним є вивчення ансамблевого музикування у сфері неакадемічної музики: сучасна естрадна пісня, рок-музика, нові форми жанрово-культурної взаємодії (етніка, традиційний спів) в Україні та світі.

ЛІТЕРАТУРА

- Бурміцька, Л. Ф. (2014). Особливості вітчизняного наукового інтересу до вокального виконавства. *Культура і сучасність: альманах*, 1, 162–165.
- Заверуха, О. Л., & Чернета, Т. О. (2022). *Вокальний ансамбль*. (Навчально-методичний посібник). Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. С. https://www.researchgate.net/publication/365410204_Vokalnij_ansambl_navca_lno-metodicnij_posibnik_dla_studentiv_ZVO
- Каблова, Т. Б., & Румянцева, С. В. (2018). Вокальний ансамбль як засіб комунікації. *Молодий вчений*, 2(54), 517-519. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5167>
- Калиниченко А. (2006). Ансамбль музичний. У кн. Скрипник, Г. (гол. ред.), *Українська музична енциклопедія*, т. 1, сс. 72–73. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.
- Кириленко, Я. О. (2023). Вокально-ансамблеве та диригентське мистецтво: інноваційні підходи до підготовки фахівців. *World trends in the use of interactive technologies in education: international collective monograph*, 317–339. Lima, Peru –Kyiv, Ukraine.
- Кравченко, А. І. (2021). *Семіологія камерно-інструментального мистецтва України кінця ХХ– початку ХХІ століть*. (Автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ.
- Красненко, О. (2023). Інтерактивність як явище культурного простору кінця ХХ– початку ХХІ століття. *Питання культурології*, 42, 163–172.
- Ланіна, . О. (2017). Теоретичні основи вокального ансамблевого виконавства. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2, 46–50.

- Ланіна, Т. О. (2016). Розвиток вокального ансамблевого виконавства в Україні другої половини ХХ століття. *Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» 14–15 квітня*, 85–91. Київ.
- Павленко, І. (2013). Вокальні ансамблі сучасного побутування (жанрові особливості). *Народознавчі зошити*, 4, 722–726.
- Руденко, О. (2018). Українська школа вокального мистецтва: традиції та сучасність, *Музичне мистецтво і культура*, 26, 246–255.
- Сбітнева, О. Ф. (2024). Історія розвитку європейського вокального мистецтва від найдавніших часів до ХІХ століття. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 8, 104–109.
- Стахевич, О. Г. (2013). *З історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки*. Вінниця: Нова Книга.
- Супрун-Яремко, Н. О. (2014). *Поліфонія*. (Посібник для студентів вищих навчальних музичних закладів). Вінниця: Нова Книга.
- Шевель, І. (2013). Процес глобалізації світу культури. Вісник КНУКіМ. Серія: Соціальні комунікації, 1, 95–99.
- Bent, M. (2014). The grammar of early music: preconditions for analysis. In *Tonal Structures in Early Music* (pp. 15–59). Routledge.
- Palisca, Claude V. (1991). *Baroque Music*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. <https://archive.org/details/baroquemusic0000pali/page/n5/mode/2up>.

REFERENCES

- Bent, M. (2014). The grammar of early music: preconditions for analysis. In *Tonal Structures in Early Music* (pp. 15–59). Routledge [in English].
- Burmitskaya, L. (2014). Features of domestic scientific interest in vocal performance. *Culture and modernity*, 1, 162–165 [in Ukrainian].
- Kablova, T. B., Rumyantseva, S. V. (2018). Vocal ensemble as a means of communication. *Young scientist*, 2(54), 517–519 <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5167> [in Ukrainian].
- Kalynychenko, A. (2006). Musical ensemble. In Skrypnyk, H. (Ed.). *Ukrainian Music Encyclopedia*, Vol.1, pp. 72–73. Kyiv: M.T. Rylsky IMFE of NASU [in Ukrainian].
- Kirilenko, Ya. O. (2023). Vocal-ensemble and conductor art: Innovative approaches to the training of specialists. In *World trends in the use of interactive*

- technologies in education: international collective monograph*, 317–339. Lima, Peru –Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
- Krasnenko, O. (2023). Interactivity as a phenomenon of cultural space of the end XX – early XXI centuries. *Questions of cultural studies*, 42, 163–172 [in Ukrainian].
- Kravchenko, A. I. (2021). *Semiology of chamber and instrumental art Ukraine at the end of the XX -early XXI centuries*. (Extended abstract of Dr. Habil. diss.). National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald. Kyiv [in Ukrainian].
- Lanina, T. (2016). Development of vocal ensemble performance in Ukraine of the second half of the twentieth century. *Materials of the II International Scientific and Practical Conference «Professional Art Education and Art Culture: Challenges of the 21st Century»*. April 14–15, 85–91. Kyiv [in Ukrainian].
- Lanina, T. (2017). Theoretical foundations of vocal ensemble performance. *Musical art in educational discourse*, 2, 46–50 [in Ukrainian].
- Palisca, C. V. (1991). *Baroque Music*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. <https://archive.org/details/baroquemusic0000pali/page/n5/mode/2up> [in English].
- Pavlenko, I. (2013). Vocal Ensembles of Modern Life (Genre Features). *Ethnographic Notebooks*, 4, 722–726 [in Ukrainian].
- Rudenko, A. (2018). Ukrainian Vocal Art School: Traditions and Modernity. *Musical Art and Culture*, 26, 246–255 [in Ukrainian].
- Sbitneva, A. (2024). The history of European vocal development art from Ancient times to the nineteenth century. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, 8, 104–109 [in Ukrainian].
- Shevel, I. (2013). The process of globalization of the world of culture. *Bulletin of the KNUKiM. Series: Social Communications*, 1, 95–99 [in Ukrainian].
- Stakhevich, O. H. (2013). *From the history of vocal-performing styles and vocal Pedagogy*. Vinnytsia: Nova Kniga [in Ukrainian].
- Suprun-Yaremko, N. O. (2014). *Polyphony. (A Manual for Students of Higher Musical Educational Institutions)*. Vinnytsia: Nova Kniga [in Ukrainian].
- Zaverukha, O. L., & Cherneta, T. O. (2022). *Vocal Ensemble*. (Educational and methodical guide). Korsun-Shevchenkivskyy: FOP Maidachenko I. S. https://www.researchgate.net/publication/365410204_Vokalnij_ansambl_navca_lno-metodicnij_posibnik_dla_studentiv_ZVO [in Ukrainian].

Wang Jian

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
post-graduate student,
the Department of Interpretology and Analysis of Music
e-mail: 137394066@qq.com
ORCID iD: 0009-0002-3495-661X

**Ensemble singing as a phenomenon
of Western European music: historical discourse**

***Statement of the problem.** In the modern musical practice, the vocal ensemble remains an important genre used in a concert performance, professional music education, and amateur circles. Understanding its historical development helps to better understand the performing ensemble tradition and adapt it to modern conditions. The vocal ensemble as a fundamental form of performing art occupies an important place in the world musical culture. Its emergence, development, and transformation in different historical periods reflected not only musical and stylistic changes, but also deep socio-cultural processes. From the first polyphonic experiments in the Middle Ages to modern avant-garde practices, the vocal ensemble has undergone a complex evolutionary path that includes genre and stylistic boundaries, technical scope, and performing skills.*

***Objectives, methods, and novelty of the research.** The purpose of the study is to identify the main historical and stylistic stages of the development of the vocal ensemble as a phenomenon of performing culture, as one of the leading genres of Western European musical art. The study uses a historical method – to study the chronology of the genre; a comparative analysis of various ensemble forms and styles – to clarify the influence of individual national and cultural traditions on the development of the ensemble; a communicative method – to understand the public perception of ensemble music in different eras. The novelty lies in the comprehensive representation of the vocal ensemble, which covers historical and cultural, genre and style aspects. Despite numerous works that analyse individual aspects of the development of the vocal ensemble as a genre form of musical art, it remains insufficiently understood from the point of view of the performing view of its history – as a value-semantic phenomenon of Western European music, which personifies the function of communication between two (or more) people. And therefore, the vocal ensemble in modern culture serves as a lever for cultural dialogue between different eras and styles of musical art.*

Research results and conclusion. *In the Renaissance, vocal ensembles acquired established features (in particular, polyphony, which became the basis for the development of ensemble singing). In the Baroque era, the dramatic function of the ensemble was opened up, especially in the operas and oratorios of H. F. Handel and J. S. Bach. In the music of the Viennese classics, ensembles were used as a structural element in symphonies, masses, and chamber genres (J. Haydn, W. A. Mozart, L. Beethoven). During the Romantic period of the 19th century, vocal quartets and other chamber forms developed: secular ensembles appeared that performed folk songs and romances.*

In the 20th century, ensembles became a platform for innovative research, especially in the avant-garde. Jazz, popular music, and a cappella singing became widespread, and folk motifs entered classical music. Electronic and multimedia vocal ensembles appeared, and the integration of electroacoustics began to be actively used. Ensemble singing of the 21st century is a tool of social initiatives and cultural diplomacy. It is characterized by: globalization and synthesis of various cultural traditions, expanding the boundaries of the genre, as well as the use of modern technologies for recording, processing and performing vocal music. The communication of modern vocal ensembles continues to change. The integration of new technologies, globalization of culture, and orientation to social needs affect the content and forms of development of the genre. Under these conditions, vocal ensembles remain a unique art form capable of combining traditions and innovations, the local and the global, the artistic and the social. And today, vocal ensembles continue to actively introduce innovations, while remaining an important means of preserving and popularizing musical traditions.

Keywords: *vocal ensemble; evolution of vocal art; polyphony; vocal technique; ensemble singing; chamber singing; genres of vocal ensemble; vocal harmony; vocal traditions.*

Стаття надійшла до редакції 18 лютого 2025 року